

MUSIKEN I DEN FINSKA PSALMBOKEN FRÅN NATIONELLT TILL INTERNATIONELLT

Reijo Pajamo

(översatt till svenska av Markus Mäkinen)

Hösten 1938 godkände Kyrkomötet den nya finskspråkiga psalmboken med 633 psalmer. Samtidigt tillsattes en koralkommitté för att välja melodier för de godkända texterna. Koralkommittén, som arbetade under teol dr *Erkki Kurki-Suonios* ledning, blev färdig med sitt arbete 1941 och 1943 godkände Kyrkomötet den nya psalmbokens melodier.

FRAMHÄVNING AV DEN NATIONELLA IDENTITETEN

Psalmboken av år 1938 som togs i bruk vid utbrottet av vinterkriget, var pga flera orsaker en intressant samling kompositioner. Traditionellt innehöll den finska psalmboken rikligt med medeltida tyska och svenska kompositioner. Den nya psalmboken innehöll många *finska kompositioner* bl a av Jean Sibelius, Ilmari Krohn, Leevi Madetoja, Heikki Klemetti, Armas Maasalo och Viljo Mikkola.

I den nya psalmboken togs för första gången *folkoralerna* med. I början av 1900-talet kunde de endast användas alternativt med de klassiska koralkompositionerna. På sommaren 1890 insamlade studenterna Ilmari Krohn och Mikael Nyberg andliga folkmelodier från mellersta Finland och norra Savolax. Hur dessa melodier uppkommit visste de då ännu inte. I sin musikvetenskapliga avhandling av år 1899 förklarade Ilmari Krohn att de andliga melodier som uppkommit bland folket var varianter av melodier i psalmboken av år 1701. Då folkoralerna erbjöd ett rörligare och rytmiskt mer levande alternativt till 1800-talets rytmiskt utslätade koraler, 'framstod' de på sätt och vis som ett

uttryck för *melodirestauring*. Pga detta var frågan om restaurering av koralerna inte aktuell i början av 1900-talet.

Andelen finska psalmer och folkmelodier i psalmboken av 1938 var ca 50%, tyska 10% och svenska 10%. Sålunda blev kompositioner från andra länder rätt blygsamt representerade (10%). Med i psalmboken 1938 kom bl a *engelska och ungerska* kompositioner. Många av dessa har sjungits flitigt, t ex: "Oi Herra, luoksein jää jo ilta on" ("Bliv du hos mig") och "Puolees, Jeesus, rukouksin".

I tilläggshäftet (46 psalmer), som godkändes 1963, betonades de samhälleliga förändringarna och de nya arbetsformerna i församlingarna (t ex mission och diakoni), men beträffande musiken bringade det inget nytt. Kommittén föreslog också andliga sånger vilka dock inte godkändes av Kyrkomötet.

PSALMBOKSREFORMEN PÅBÖRJAS

Redan före det att den finska psalmboken utökades med ett tilläggshäfte, pågick det i Norden en omfattande diskussion om restaurering av de gamla koralerna. *Nordisk Koralbok*, som utkom 1961, var en rekommendation till de lutherska kyrkorna i frågor som gällde förnyandet av koraler från reformationstiden. Reformen av den svenskspråkiga psalmbokens koraler som fick klartecken av Kyrkomötet år 1968, var betydelsefull för den finska psalmboken. Samtidigt gavs Kyrkans Musikkommitté i uppgift att förbereda en reform av melodierna i den finska psalmboken. Man märkte snart att en

rytmisk reform av psalmerna samtidigt krävde en förnyelse av psalmtexterna.

Psalmboksreformen fick fart då Kyrkomötet år 1973 erhöll två förslag till förnyelse. Dessa förslag innehöll bl a följande:

- språket i psalmerna är föråldrat,
- psalmboken är för omfattande och innehåller för många melodier,
- det finns för få psalmer för de unga och för övrigt har de unga svårt att känna för psalmboken,
- de gamla psalmerna avviker melodiskt och rytmiskt från sina ursprungliga former.

I november 1973 tillsatte Kyrkomötet en sjuannakommitté för att göra förslag till en ny psalmbok. Förnyelsen avvek från tidigare praxis genom att det nu var frågan om en *totalreform*, där man samtidigt förnyade både språk och melodi. Pga detta var även musikexperts representerad genast från början i kommittén.

1976 avgav kommittén ett delbetänkande som innehöll principerna för reformarbetet samt prov på nya psalmtexter och melodier och på hur man bearbetat gamla psalmer. Kommittén föreslog att man skulle avskaffa ca 200 gamla psalmtexter. De centralaste principerna i melodi-reformationen var:

- 1) antalet psalmer minskas, speciellt unika melodier
- 2) beträffande gamla koraler, sträva efter gemensamma lutherska principer i melodi och rytm
- 3) som primärt urvalskriterium för nya melodier är textens och melodins ursprungliga eller vedertagna samband
- 4) avstå från parallella melodier
- 5) gudstjänstpsalmerna skall bestå av allmänt kända och lätta melodier
- 6) vid val av melodier till barnpsalmer skall den senaste utvecklingen beträffande barnmusik beaktas, likaså skall melodier för de ungas psalmer tas från de ungas egna sängsamlingar

- 7) vid sidan av verspsalmer skall man söka nya former, t ex försångare-församling
- 8) i den nya psalmboken borde olika melodityper vara representerade.

STILISTISK OENHETLIGHET I PSALMMELODIERNA

1979 lät kommittén publicera försökshäftet *Nya psalmer 79*, som innehöll 87 psalmer. Man prövade dem i sammanlagt 21 församlingar som domkapitlen valt. Försökstiden var 1.9.1979 – 31.8.1980. Försöket visade att behovet av nya psalmer var stort. De 21 församlingarna var färdiga att godkänna ca 90% av texterna och ca 91% av melodierna i psalmerna. Kommitténs *förslag* till den nya psalmboken var färdig år 1984. Det innehöll 642 psalmer av vilka 187 (29%) var nya. I förslaget hade man bibehållit 262 (68%) av de 387 melodierna från den tidigare psalmboken. 124 (32%) nya melodier ingick och största delen av dem till nya texter. Totalt uppgick antalet melodier till 386. Då förnyandet påbörjades hade man som mål att minska på antalet melodier. Under arbetets gång ökade antalet mera än förväntat. Detta berodde främst på två orsaker: 1) flera av de nya psalmtexterna använde internationella melodier och 2) flera av texterna hade ett sådant versmått att man inte kunde använda en 'gammal' psalmmelodi.

Vid förnyandet strävade man efter att iaktta beslutet om att klassiska koraler återfår sin ursprungliga rytm och melodi. I vissa fall beslöt kommittén använda en *insjungen rytmform* för man ansåg att den ursprungliga formen var för svår för församlingen. Enligt kommittén behövde melodierna i psalmboken inte vara enhetliga ty även psalmtexterna representerade mycket varierande tider, stilar och traditioner.

Kyrkostyrelsen bad församlingarna avge utlåtande om psalmboksförslaget före slutet av år 1984. Utlåtanden avgavs även av Biskopsmötet och Psalmboksutskottet med Paavo Kortekangas som ordförande. I sin extraordinarie session i Helsingfors 13.2

1986 godkände Kyrkomötet den nya finskspråkiga psalmboken (632 psalmer). Samtidigt beslöts att psalmboken skulle tas i bruk första söndagen i advent 1987 och att psalmboken i huvudsak skulle tryckas med noter. Samtidigt tillsatte Kyrkomötet också en redaktionskommitté med fem personer, för att förbereda en provupplaga av den nya psalmboken.

Den nya, i ordningen den sjätte finskspråkiga psalmboken, innehåller färre psalmer än sin föregångare (en minskning med 47 psalmer). Från psalmboken av år 1938/63 finns 468 psalmer med och 184 (ca 30%) nya psalmer har tagits med. Nya psalmtexter har översatts från 15 olika språk. Speciellt har man utökat antalet psalmer avsedda för hem, familj, barn, ungdom, åldringar och skolor. Nya rubriker är: Kallelse och hörsamhet, Gemenskap, Guds skapelseverk samt Hemmet och familjen. I slutet av psalmboken har man, i enlighet med Kyrkomötets beslut, bifogat de viktigaste formulären för gudstjänster och kyrkliga förrättningar. Beträffande dessa har man följt Kyrkans Gudstjänst- och Musikkommittés rekommendation.

Kyrkomötet återinförde de tidigare (psalmboken år 1938/63) melodiformerna i många psalmer. Dessutom beslöt mötet att införliva många traditionella andliga sånger och populära barn- och ungdomsmelodier som inte ingått i kommitténs förslag. Intressant är också att Kyrkomötet godkände parallella melodier till över 20 psalmer, då kommittén endast hade föreslagit tre.

MUSIKALISK MÅNGFALD I PSALMBOKEN

I psalmboken av 1938/63 var andelen finska, tyska och svenska melodier ca 90% av det totala antalet melodier. I den nya psalmboken är andelen endast 70%. Istället har andelen för andra länder (England, Amerika, Norge, Ungern, Estland, Israel osv) vuxit till 18%, m a o nästan fördubblats. Det totala antalet melodier är 382 och av dem är 120 (30%) nya. Beträffande notationen i

psalmboken har man försökt följa den historiska utvecklingen. På så sätt beskriver notbilden förutom tiden då melodin kom till, även melodins karaktär och sångsätt.

DEN NYA PSALMBOKENS MUSIKALISKA HELHETSBLILD

Psalmboken innehåller:

- 1) Nya slag av melodier: gregoriansk, traditionell andlig sång, folksång, barn- och ungdomssång samt nya koraler.
- 2) Nya finska melodier av: Bengt Johansson, Ahti Kuorikoski, Ilkka Kuusisto, Taneli Kuusisto, Jouko Linjama, Tuomo Nikkola, Jouko Piitulainen och Pekka Simojoki.
- 3) Traditionella andliga sånger: "Härlig är jorden", "Blott en dag", "Tack, min Gud, för vad som varit" och "Herrens nåd är var morgon ny".
- 4) Melodier från flera nya länder: Kanada, USA, Estland, Holland, Sydafrika och Island. Dessutom en ortodox hymn (Kristus nousi kuolleista).
- 5) Nya nordiska psalmmelodier: (O. Widestrand, H. Herresthal, E. Hovland, A. Øienn och H. F. Nørfelt). Till de samnordiska psalmerna försökte man få samma melodi. Detta lyckades inte med alla psalmer.
- 6) Strävan var att hålla samma linje även vid restaureringen av gamla koraler. Ett möte angående denna problematik hölls i Helsingfors, men trots allt uppkom olikheter.

Den nya finska psalmboken är mångsidigare och mera sångbar än sina föregångare. Den har en kraftig nationell prägel men den är också internationell och ekumenisk.